

Kultuuriministeerium
Suur-Karja 23
15076 Tallinn
min@kul.ee

2025-8, 18.06.2025

**Eelarvevahenditest eraldatava toetuse
„Rahvaraamatukogude teavikud“
suurendamise vajadus 1 miljoni euro võrra**

Lugupeetav kultuuriminister Heidy Purga!

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing (ERÜ) teeb ettepaneku suurendada eelarvevahenditest rahvaraamatukogudele teavikute soetamiseks eraldatavat toetust „Rahvaraamatukogude teavikud“ 2026. aastal **vähemalt 1 miljoni euro võrra**. Dokumendi on ettevalmistanud ERÜ juhatus ja komplekteerimise valdkonna spetsialiste ühendav Kogude toimkond.

Lisa: Ettepanek toetuse „Rahvaraamatukogude teavikud“ suurendamiseks

Lugupidamisega

Tuuliki Tõiste
Juhatuse esimees
Allkirjastatud digitaalselt

EELARVEVAHENDISTEST ERALDATAVA TOETUSE „RAHVARAAMATUKOGUDE TEAVIKUD“ SUURENDAMISE VAJADUS 1 MILJONI EURO VÕRRA

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing teeb ettepaneku suurendada eelarvevahenditest rahvaraamatukogudele teavikute soetamiseks eraldatavat toetust „Rahvaraamatukogude teavikud“ 2026. aastal **vähemalt 1 miljoni euro võrra**.

See võimaldaks:

- kompenseerida viimaste aastate teavikute hinnatõusu;
- tagada rahvaraamatukogude kogude kvaliteet ja ajakohasus ning piisav eksemplaarsus, mille kaudu paraneb rahvaraamatukogude teenuse kvaliteet ning lugejate rahulolu teenusega;
- toetada rahvaraamatukogude rolli kultuuri-, haridus- ja kogukonnakeskuse ning lugemisharjumuse elushoidjana;
- toetada Eesti kirjastuste ning Eesti kirjanike, tõlkijate ja toimetajate tegevust.

Ülevaade hetkeolukorrast

Eesti rahvaraamatukogudele eraldatav riiklik toetus teavikute soetamiseks on püsinud viimase viie aasta jooksul tõusude (koroonaajast lisatoetused) ja langustega keskmiselt **2 miljoni euro tasemel (2020–2025 keskmine toetus aastas 2 017 945 eurot, vt ka tabel lisa 1)**. Statistikaameti andmetel on Eesti rahvaarv 1 369 995ⁱ, seega on riik seni eraldanud rahvaraamatukogudele aastas 1,47 eurot toetust elaniku kohta. Statistikaameti andmetel oli 2023. aastal Eestis raamatukogu külastanud inimeste arv 383,7 tuhat. Riigi toetuse summa külastaja kohta on 5,26 eurot aastas, mis ei võimalda osta isegi ühte uut raamatut külastaja kohta.

Toetuse summa jaguneb 493 rahvaraamatukoguⁱⁱ vahel sõltuvalt raamatukogu teeninduspiirkonna elanike arvust. Ehkki raamatukogude teavikute soetamist toetavad ka kohalikud omavalitsused, on eriti väiksemate raamatukogude võimalus lugejatele uut ilmuvat kirjandust pakkuda väike. Näiteks ühe Ida-Virumaa valla riigi toetuse summa üheks kuuks on keskmiselt 50 eurot ehk umbes kolm raamatut kuus (kui sedagi).

Keeruline on ka Tallinna ja Tartu rahvaraamatukogude olukord, kuna neile mõeldud elanike arvu põhine toetuse määr korrutatakse vastavalt koefitsientidega 0,6 ja 0,79ⁱⁱⁱ. Teiste raamatukogude olemasolu piirkonnas ei ole argument rahvaraamatukogude asukoha-põhiseks ebavõrdseks kohtlemiseks riigi poolt. Teadus-, ülikooli- ja kooliraamatukogude teenuse sihtgrupp ei ole kõik kohaliku omavalitsuse elanikud.

Vastavalt rahvaraamatukoguteenuse kvaliteedihindamise mudelile^{iv} on kvaliteetsete kogude kriteeriumiks muuhulgas raamatute laenutamise ooteaja pikkus ning hangitud raamatute arv elaniku kohta. Ooteaega lühendaks suurem eksemplaarsus, mida aga ei ole võimalik saavutada vähese rahastuse tõttu. Raamatukoguteenuse eeskujulik tase hangitud raamatute arvu osas on keskmiselt 400 raamatut 1000 elaniku kohta aastas. 2024. aastal oli näiteks Tallinna Keskraamatukogul võimalik osta vaid 97,2 raamatut 1000 elaniku kohta^v, põhjuseks

muuhulgas riigipoolse teavikute toetuse jagamisel kehtestatud koefitsent 0,6. Seega **ebapiisav rahastamine ei võimalda raamatukogudel pakkuda elanikele eeskujulikul tasemel raamatute valikut.**

Eraldi tuleks välja tuua üleriigilise e-laenutuse (MIRKO) **vähene rahastamine ja lisaraha eraldamine rahvaraamatukogude teavikute soetamise toetuse arvelt.** Üleriigilise e-laenutuse kulud on aasta-aastalt kasvanud, nt 2024. aastal kasvasid kasutuskorra keskmised hinnad eelmise aastaga võrreldes audioraamatul 19% ja e-raamatul 15%^{vi}. Teenuse rahuloluindeks ja soovitusindeks on languses, põhjuseks eelkõige e- ja audioraamatute litsentside vähesus. Senine rahastusmudel ei ole jätkusuutlik. **Novembris 2024 täiendas Kultuuriministeerium Eesti Rahvusraamatukogu pöördumisele vastates e-laenutuse katteallikat 2025. aastaks 50 000 euro võrra^{vii}. Selle summa võrra vähenes rahvaraamatukogudele eraldatav toetuse summa.** Üleriigilise e-laenutuse teenuse rahastamine peab olema jätkusuutlik ja ei tohiks vähendada rahvaraamatukogudele mõeldud teavikute soetamise toetust.

Põhjendused toetuse suurendamiseks:

1. Teavikute hinnatõus

Viimaste aastate jooksul on raamatute ja muude teavikute hinnad oluliselt kasvanud. Tallinna Keskraamatukogu näitel on eestikeelse raamatu keskmine hind tõusnud 18,4% (12,75 eurost 2020. aastal 15,09 euron 2024. aastal). Raamatukogudel tuleb vähendada ostetavate raamatute nimetuste valikut ning eksemplaarsust, mis omakorda vähendab raamatute valikut ja kättesaadavust ning pikendab ooteaega.

2. Kogude ajakohasuse tagamine

Rahvaraamatukogud peavad pakkuma mitmekesist ja kaasaegset raamatute valikut kõigile vanuse- ja sihtgruppidele. Piisava rahastuse puudumine tähendab, et kogud vananevad ja uute raamatute kättesaadavus väheneb. Eesti elanikel on väiksemad võimalused hoida elus oma lugemisharjumust ja suhestuda läbi uute raamatute lugemise kultuurielus toimuvaga.

3. Regionaalse võrdsuse küsimus

Ilma piisava riikliku toetuseta sõltub teavikute soetamine rohkem kohaliku omavalitsuse võimalustest, mis loob ebavõrdsust – väiksema eelarvega omavalitsustel on väiksemad võimalused raamatukogude rahastamiseks. Riiklikul toetusel on oluline roll, et ühtlustada ligipääsu informatsioonile ja kultuurile üle Eesti. Samas ei tohiks riikliku toetuse diferentseerimine panna ebavõrdsesse olukorda suuremate omavalitsuste raamatukogusid ja elanikke, nagu praegune koefitsentide kasutamine seda teeb^{viii}.

4. Kultuuriline ja hariduslik mõju

Raamatukogud on olulised haridus- ja kultuurikeskused. Piisav kirjanduse kättesaadavus toetab lugemisharjumust, elukestvat õpet, digikirjaoskust ja sotsiaalset sidusust. Nii lastel, noortel kui täiskasvanutel on paremad võimalused enesetäienduseks ja elu rikastamiseks läbi kultuurielamuste. Toetuse suurendamata jätmine pärsib nende eesmärkide saavutamist.

Toetuse eraldamine eelarvevahenditest "Rahvaraamatukogude teavikud"

AASTA	SUMMA	MUUTUS
2020	1 877 974	
2020 lisatoetus	230 000	
2020 kokku	2 107 974	
2021	1 877 974	
2021 lisatoetus	320 000	
2021 kokku	2 197 974	+ 4,3%
2022	1 877 974	- 14,6%
2023	2 025 000	+ 7,8%
2024	2 025 000	
2025	1 873 750	- 7,5%
Keskmine	2 017 945	

ⁱ Statistikaamet <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahvastik/rahvaarv>

ⁱⁱ Rahvaraamatukogus Eestis. <https://www.kul.ee/kultuurivaartused-ja-digitaalne-kultuuriparand/raamatukogud/raamatukogud-eestis>

ⁱⁱⁱ Rahvaraamatukogudele riigieelarvest finantseeritavate kulude jaotamise kord, §2 (3). <https://www.riigiteataja.ee/akt/113012015030>

^{iv} Rahvaraamatukoguteenuse kvaliteedihindamise mudel <https://eru.lib.ee/application/files/3916/8318/7074/Rahvaraamatukogude-kvaliteedihindamine.pdf>

^v Tallinna Keskraamatukogu 2024. aasta tegevuse aruanne. <https://kul.ee/sites/default/files/documents/2025-04/Tallinna%20Raamatukogude%20aastaruanne%202024.pdf>

^{vi} Eesti Rahvusraamatukogu tegevusaruanne 2024. 5.1 Kogude komplekteerimine. https://www.rara.ee/wp-content/uploads/Lisa1_RaRa_2024_tegevusaruanne.pdf

^{vii} ^{vii} Eesti Rahvusraamatukogu tegevusaruanne 2024. 3.1. Üleriigiline laenutusteenus MIRKO. https://www.rara.ee/wp-content/uploads/Lisa1_RaRa_2024_tegevusaruanne.pdf

^{viii} Rahvaraamatukogudele riigieelarvest finantseeritavate kulude jaotamise kord, §2 (3). <https://www.riigiteataja.ee/akt/113012015030>